

Ferenc pápa üzenete a szegények világnapjára
Évközi 33. vasárnap
2019. november 17.

A szegények nem csalatkoznak reményükben

1. „A szegények nem csalatkoznak reményükben” (Zsolt 9,19). A zsoltár szavai hihetetlenül időszerűek. Mély igazságot fejeznek ki, amelyet a hit mindenekelőtt a legszegényebbek szívébe tud belevésni, mégpedig azt, hogy visszakapják a reményt, amelyet az igazságtalanságok, szenvedések és az élet bizonytalansága miatt elveszítettek.

A zsoltáros leírja a szegények állapotát és az őket elnyomók arroganciáját (vö. Zsolt 10,1–10), lehívja Isten ítéletét, hogy állítsa helyre az igazságosságot és győzze le a jogtalanságot (vö. Zsolt 10,14–15). Úgy tűnik, szavaiban az a kérdés tér vissza újra, amely évszázadokon át egészen napjainkig sokszor elhangzik: Hogyan engedheti meg Isten ezt az egyenlőtlenséget? Hogyan engedheti meg, hogy megalázzák a szegényeket, miért nem avatkozik közbe, hogy segítsen nekik? Miért engedi boldogan élni azokat, akik másokat elnyomnak, miközben viselkedésüket épp a szegények szenvedése láttán el kellene ítélni?

E zsoltár megírásának idején nagy gazdasági fejlődés ment végbe, amely, mint sok esetben, a társadalmi egyensúly jelentős zavarához is vezetett. Az egyenlőtlenség következtében nélkülözők népes csoportja alakult ki, akiknek helyzete még drámaibbnak tűnt a kevés kiváltságos által elért gazdagsághoz viszonyítva. A szent szerző, látva ezt a helyzetet, reális és hiteles képet tár elé.

Abban az időben az arrogáns, istentelen emberek lenézték a szegényeket, és arra törekedtek, hogy azt a keveset is megszerezzék, amit azok birtokoltak, és hogy rabszolgává tegyék őket. Manapság sincs ez nagyon másként. A gazdasági válság sokaknak nem jelentett akadályt vagyontuk további növelésében, ami annál komolyabb anomáliának tűnik, minél inkább tekintetbe vesszük a városok utcáin élő nagyszámú szegény embert, akiknek a létfontosságú dolgok is hiányoznak, akiket állandóan zaklatnak és kizsákmányolnak. A Jelenések könyvének szavai jutnak eszembe: „Azt mondod: »Gazdag vagyok, dúsgazdag, nincs szükségem semmire.« Nem látod, hogy nyomorult vagy, szánalomra méltó, szegény, vak és mezítelen?»” (Jel 3,17). Évszázadok telnek el, de a gazdagok és a szegények állapota változatlan marad, mintha a történelem tapasztalata nem tanított volna az emberiségnek semmit. A zsoltár szavai nem a múltra vonatkoznak, hanem a jelenünkre, ahogyan Isten ítélete előtt állunk.

2. Az új rabszolgaságnak ma is számos formája van, amely férfiak, nők, serdülők és gyermekek millióit érinti.

Minden nap találkozunk *családokkal*, akiket arra kényszerítenek, hogy elhagyják hazájukat és másutt keressenek megélhetést; *árvákkal*, akik elveszítették szüleiket, vagy egy brutális kizsákmányolás céljait szolgálva erőszakosan elválasztották őket tőlük; *fiatalokkal*, akik szakmai kiteljesedést keresnek, de a rövidlátó gazdaságpolitika elzárja előlük a munkaerőpiacot; sokféle sérülést hordozó *áldozatokkal*, a prostituáltaktól a kábítószer-függőig, akik lényük legmélyén megaláztatást szenvednek. Ezenkívül hogy lehetne megfeledkezni a *bevándorlók* millióiról, akik oly sok rejtett érdek áldozataivá válnak, akiket gyakran politikai célok eszközeiként használnak fel, és akiktől megtagadják a szolidaritást és az egyenlő bánásmódot? És éppígy a sok *hajléktalan* és *kirekesztett* emberről, akik városaink utcáin járnak?

Milyen gyakran látunk szegényeket a szeméttelpeken, ahol összegyűjtik a selejtezés kultúrájának és a bőségnek a „gyümölcsseit”, hogy valami ehetőhöz vagy felvehetőhöz jussanak! Miután ők maguk is egy emberi hulladéklerakó részévé váltak, hulladékként kezelik őket és e botrány előidézői semmiféle büntudatot sem éreznek emiatt. A szegényeket gyakran a társadalom élősködőinek tekintik, és nem bocsátják meg nekik a szegénységüket. Az ítélet mindenhová követi őket. Nem lehetnek félénkek vagy lehangoltak, pusztán azért fenyegetőnek vagy alkalmatlannak ítélik őket, mert szegények.

Dráma a drámában az, hogy a szegények nem is látják a nyomor alagútjának végét. Sőt, már odáig jutottunk, hogy egy *ellenséges építészetet* találunk ki és valósítunk meg, hogy az utcákon, utolsó menedékhelyeiken is megszabaduljunk jelenlétüktől. A város egyik szegletéből a másikba vándorolnak munkát, szálláslehetőséget vagy szeretetet remélve... Életükben minden kínálkozó esély fénysugárrá válik, de még ott is, ahol legalább a tisztességes viselkedést elvárhatnák magukkal szemben, a visszaélés erőszakával találkoznak. Időszakos munkavállalókként kénytelenek végtelen órákat robotolni a perzselő napon, de nevetséges bérekkel fizetik ki őket; az ő számukra nincsen munkavédelem, nincsenek humánus munkakörülmények, amelyek által más dolgozókkal egyenrangúnak érezhetnék magukat. Elérhetetlen számukra a munkaidő-kedvezmény, a juttatások és még betegek sem lehetnek.

Kemény realizmussal írja le a zsoltáros a gazdagok viselkedését, akik kizsákmányolják a szegényeket: „Várja, hogy ráronthasson a védtelenre, megragadja és hálójába húzza a szegényt” (Zsolt 10,9). Mintha egy hajtóvadászatról beszélne, ahol a szegényekre vadásznak, elfogják és rabszolgaságba taszítják őket. Ilyen helyzetben sok ember szíve bezárul, és a láthatatlanná válás vágya keríti hatalmába. Röviden szólva: nagyszámú szegény embert látunk, akiket gyakran frázisokkal fizetnek ki és csak vonakodva támogatnak. Szinte láthatatlanná válnak, hangjuk gyenge és alig van súlya a társadalomban. Ezek a férfiak és nők mintegy idegen testként élnek otthonaink körül, és lakóhelyünkön is perifériára szorulnak.

3. A zsoltárban bemutatott helyzetet szomorúság jellemzi a szegényeket sújtó igazságtalanság, szenvedés és keserűség miatt. A zsoltár mégis szép meghatározást ad a szegényről: olyan, aki „az Úrban bízik” (vö. Zsolt 9,11), mert biztos abban, hogy az Úr soha nem hagyja el őt. A szegény a Szentírásban a bizalom embere! A szentíró rámutat e bizalom okára is: „ismeri az ő Urát” (vö. uo.), a Biblia nyelvezetében ez az „ismerni” pedig a szeretet személyes kapcsolatát jelenti.

Egy igazán lenyűgöző leírás áll a szemünk előtt, amelyre nem számítottunk volna. Pedig nem tesz mást, mint kifejezi Isten nagyságát, amikor egy szegény emberrel áll szemben. Az ő teremtő ereje meghalad minden emberi várakozást, és konkrétá válik, amikor „megemlékezik” erről a konkrét emberről (vö. Zsolt 9,13). Épp ez az Úrba vetett bizalom, annak bizonyossága, hogy az Úr nem hagyja el, ez utal a reményre. A szegény tudja, hogy Isten nem képes elhagyni őt; így mindig annak az Istennek a jelenlétében él, aki megemlékezik róla. Akinek segítsége távolabbra nyúlik a jelenlegi szenvedésteli helyzetnél, hogy megmutassa a szabadulás útját, mely átalakítja a szívet, mert a legmélyebb támogatást nyújtja.

4. Istennek a szegények érdekében végbevitt cselekedetei újra és újra visszaköszönnek a Szentírásban. Ő az, aki „meghallgat”, „beavatkozik”, „megvéd”, „védelmez”, „váltságot ad”, „megment”. Vagyis egy szegény ember soha nem fogja azt tapasztalni, hogy Isten hallgat vagy közömbös marad az imádsága iránt. Isten az, aki igazságot szolgáltat, és nem feledkezik meg senkiről (vö. Zsolt 40,18; 70,6); sőt, ő a szegények számára menedék, és nem késlekedik, hogy segítséget nyújtson nekik (vö. Zsolt 10,14).

Az ember felépíthet sok-sok falat és eltorlaszolja a bejáratokat, hogy nyugalmat találjon saját vagyonának hamis biztonságában, azok kárára, akik kívül rekednek. De ez nem lesz örökké így. Az

„Úr napja” a próféták leírása szerint (vö. Ám 5,18, Iz 2–5, Joel 1–3) lerombolja a népek közé épült barikádokat, és sok ember szolidaritását helyezi a kevesek arroganciája helyébe. A kirekesztés állapota, amelyben emberek milliói sínylődnek, nem tarthat már sokáig. Sikolyuk egyre hangosabb lesz és hallhatóvá válik az egész földön. Ahogy Primo Mazzolari atya írta: „A szegény folyamatos tiltakozás igazságtalanságaink ellen, a szegény egy lőporraktár. Ha tüzet gyújtasz, a világ felrobban.”

5. Nem lehet kitérni a sürgető figyelmeztetés elől, amelyet a Szentírás a szegényekre bíz. Bárhová is nézzünk, Isten szava arra mutat rá, hogy a szegények olyan emberek, akik nélkülözik azt, amire szükségük lenne az élethez, mert másoktól függnek. Ide tartozik az elnyomott, a megalázott, aki padlóra került. De a szegények e megszámlálhatatlan sokaságát látva, Jézus nem félt attól, hogy mindegyikükkel azonosuljon: „Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek” (Mt 25,40). Ha ezt az azonosulást figyelmen kívül hagyjuk, akkor misztifikáljuk az evangéliumot és felhívjuk a kinyilatkoztatást. Az az Isten, akit Jézus ki akart nyilatkoztatni, nagylelkű Atya, irgalmas, jóságában és kegyelmében kimeríthetetlen, aki mindenekelőtt reményt ad azoknak, akik csalódtak és nem látnak jövőt.

Hogyan is lehetne nem felfigyelni arra, hogy Jézus a boldogságmondásokat, amelyekkel Isten országának meghirdetését elkezdte, a következő felkiáltással vezeti be: „Boldogok vagytok, ti, szegények” (Lk 6,20)? E paradox kijelentés értelme éppen az, hogy Isten országa a szegényeké, mert ők élnek abban a helyzetben, hogy képesek legyenek befogadni azt. Hány és hány szegény emberrel találkozunk mindennap! Úgy tűnik néha, hogy az idő múlásával és civilizációnk vívmányainak fejlődésével számuk ahelyett, hogy csökkenne, folyamatosan növekszik. Évszázadok telnek el és ez a boldogságmondás egyre mélyebb önellentmondásnak tűnik; a szegények egyre szegényebbé válnak, ami napjainkra fokozottan is igaz. Jézus, aki elkezdte országának megalapítását, ebben a szegényeket állítva középpontba, pontosan ezt szeretné üzeni nekünk: *elkezdte*, és nekünk, tanítványainak azt a feladatot adta, hogy folytassuk, és vállaljuk a felelősséget, hogy reményt adunk a szegényeknek. Nagy szükség van arra – különösen egy olyan korban, mint a miénk –, hogy a remény újjáéledjen, és a bizalom helyreálljon. Ez egy olyan program, amelyet a keresztény közösségnek nem szabad alábecsülnie. Igehirdetésünk és keresztény tanúságunk hitelessége függ ettől.

6. A szegények közelében az Egyház felfedezi, hogy ő egyetlen nép, amely sok nemzetre oszlik, és az a hivatása, hogy senki se érezhesse magát idegennek vagy kirekesztettnek, mert mindenkit az üdvösség közös útjára hív. A szegények helyzete arra kötelez, hogy számoljunk fel mindenféle távolságot az Úr testétől, aki bennük szenved. Inkább arra hív, hogy megérintsük az ő testét, felvállalva személyesen egy olyan szolgálat kockázatát, amely hiteles evangelizációt jelent. A szegények társadalmi támogatása nem az evangélium hirdetésén kívül eső kötelesség; éppen ellenkezőleg, felmutatja a keresztény hit realizmusát és történelmi érvényességét. A szeretet, amely eltölti élettel a Jézusba vetett hitet, nem engedi, hogy tanítványai bezárkózzanak egyfajta fullasztó individualizmusba, elrejtőzzenek a lelki intimitás bugyraiba, anélkül, hogy keresztény életük hatással lenne a társadalom életére (vö. *Evangelii gaudium* apostoli buzdítás, 183).

Nemrég gyászoltuk meg a szegények egyik nagy apostolát, Jean Vanier-t, aki odaadásával új utakat nyitott a peremre szorult emberekkel való együttélés felé. Isten megajándékozta őt azzal, hogy egész életét súlyos fogyatékkal élő testvéreinek szentelje, akiket a társadalom sokszor kirekeszteni törekszik. Egy „köztünk élő szent” volt. Lelkesedésével sok fiataalt, férfit és nőt tudott maga köré gyűjteni, akik mindennapi erőfeszítéseikkel szeretetet ajándékoztak és sok gyenge és törekeny ember arcára csaltak újra mosolyt, az üdvösség valóságos „bárkáját” kínálták számukra a kirekesztés és a magány ellen. Tanúságtétele sok ember életét megváltoztatta, és segített a világnak, hogy más szemmel nézze a legkiszolgáltatottabb és leggyengébb embereket. Neki köszönhetően

hallhatóvá vált a szegények sírása, és ez rendíthetetlen reménységet szült, amennyiben egy konkrét szeretet látható és kézzelfogható, máig is tapasztalható jeleit mutatta fel.

7. „A döntés a legutolsók mellett, akiket a társadalom kivet és eltaszít” (uo., 195) egy alapvető döntés, amelyre Krisztus felszólítja tanítványait, hogy ne árulják el az Egyház hitelességét, és hatékony reményt adjanak oly sok védtelen embernek. Bennük nyer megerősítést a keresztény felebaráti szeretet, mert azok, akik Krisztus szeretetével mások szenvedéséből részt vállalnak, erőt nyernek és nyomatékokot adnak az evangélium hirdetésének.

A keresztények kötelezettsége e világnapon, és ami még fontosabb, mindennapi életükben nem szorítkozhat csupán segélyakciókra, még ha ezek dicséretesek és szükségesek is, hanem arra kell törekedniük, hogy növeljék mindenkiben azt a teljes odafigyelést, amely minden bajba került embert megillet. „Ez a szeretetteljes odafordulás a valódi gondoskodás kezdete” (uo. 199) a szegényekért, ha meg akarjuk tudni, mi jelenti az igazi segítséget számukra. Nem könnyű a keresztény remény tanújának lenni egy olyan fogyasztásközpontú, a selejtezés mentalitásával élő környezetben, amelynek az a fő törekvése, hogy a felszínes és pillanatnyi jólétet fokozza. A mentalitás megváltoztatása kell ahhoz, hogy a lényegest újból felfedezzük, és Isten országának hirdetése konkrétta és hatékonyá váljon.

A remény átadható a vigasztaláson keresztül is, amely akkor valósul meg, amikor az ember nem csupán fellángolásból, egy-egy pillanatig segíti a szegényeket, hanem hosszútávon elköteleződik mellettük. Az igazi remény nem akkor lesz a szegények osztályrésze, amikor azt látják, hogy kapunk valamit cserébe a nekik adott időnkért, hanem akkor, amikor felismerik áldozatunkban az ingyenes, viszonzást vagy jutalmat nem váró szeretet cselekedetét.

8. Arra kérem az önkénteseket, akiknek egyik legnagyobb érdeme, hogy elsőként fogják fel a szegényekre fordított figyelem jelentőségét, hogy növekedjenek tovább elköteleződésükben. Kedves testvérek, sürgetően kérlek titeket, hogy minden szegény emberben, akivel találkoztok, azt keressétek, amire valójában szüksége van; ne álljatok meg csak az anyagi szükségleteik kielégítésénél, hanem fedezzétek fel a szívükbe rejtett jóságot, amihez az kell, hogy figyelemmel legyetek kultúrájukra és kifejezőmódjukra egy valódi testvéri párbeszéd megkezdése érdekében. Tegyük félre az ideológiai vagy politikai alapú kategorizálásokat és összpontosítsuk figyelmünket a lényeges kérdésekre, amelyek megoldásához nem sok beszédre, hanem csak egy szerető pillantásra és egy kinyújtott kézre van szükség. Soha ne felejtsük el, hogy „a legsúlyosabb hátrányos megkülönböztetés, ami miatt a szegények szenvednek, az a lelki odafigyelés hiánya” (uo. 200).

A szegényeknek elsősorban Istenre, az ő szeretetére van szükségük, amely a szentekben válik láthatóvá, akik mellettük élnek, akik életük egyszerűségével megmutatják és kifejezik a keresztény szeretet erejét. Isten sokféle módot és számtalan eszközt használ fel arra, hogy elérje az emberek szívét. Természetesen a szegények azért jönnek hozzánk, mert ételt adunk nekik, de amire valójában szükségük van, az túlmutat a meleg ételen vagy a szendvicseken, amit kínálunk. A szegényeknek a kezünkre van szükségük, hogy felsegítsük őket, a szívünkre, hogy újra érezzék a szeretet melegségét és a jelenlétünkre, hogy a leküzdjék a magányt. Egész egyszerűen szeretetre van szükségük.

9. Néha egészen kevés elegendő ahhoz, hogy visszaadjuk a reményt: elegendő megállni, mosolyogni, meghallgatni. Tegyük félre csak egy napra a statisztikákat; a szegények nem számok, amelyekre hivatkozni lehet, amikor egyesek munkájukkal és projektjeikkel büszkélkednek. A szegények emberek, akikkel találkozunk: fiatalok és idősek, akik egyedül vannak, akiket meghívunk egy közös étkezésre; férfiak, nők és gyermekek, akik egy barátságos szóra várnak. A szegények a mi megmentőink, mert lehetővé teszik számunkra, hogy Jézus Krisztus arcával találkozzunk.

A világ szemében értelmetlen az a gondolat, hogy a szegénység és a nélkülözés üdvhozó erővel bírhat; mégis igaz, amit az apostol tanít: „Nem sokan vannak köztetek olyanok, akik a világ szerint bölcssek, nem sok a hatalmas, nem sok az előkelő. Isten azonban azt választotta ki, ami a világ szemében balga, hogy megszégyenítse a bölcseket, s azt választotta ki, ami a világ előtt gyöngé, hogy megszégyenítse az erőseket, s ami a világ előtt alacsonyrendű és lenézett, azt választotta ki az Isten, a semminek látszókat, hogy megsemmisítse azokat, akik valaminek látszanak. Így senki sem dicsekedhet Isten előtt” (1Kor 1,26–29). Emberi szemmel nem látjuk ezt a megmentő erőt, de a hit szemével meglátjuk, és személyesen is megtapasztaljuk működését. Isten vándorló népének szívében lüktet ez az üdvözítő erő, amely senkit sem zár ki, hanem mindenkit bevon a megmentés valódi zárandoklatába, hogy megismerje és szeresse a szegényeket.

10. Az Úr nem hagyja cserben azokat, akik őt keresik és hívják: „gondolt rájuk, nem feledkezett el a szegények sóhajáról” (Zsolt 9,13), mert az ő füle meghallja hangjukat. A szegény reménysége megkérdőjelezi a halál különféle helyzeteit, mert tudja, hogy Isten különösen szereti őt, és így legyőzi a szenvedést és a kirekesztést. Szegénysége nem csorbítja méltóságát, amelyet a Teremtőtől kapott; abban a bizonyosságban él, hogy Isten teljes mértékben vissza fogja azt adni neki, mert ő nem marad közömbös leggyengébb gyermekei sorsa iránt, éppen ellenkezőleg, látja bánatukat és fájdalmaikat, hordozza őket, erőt és bátorságot ad nekik (vö. Zsolt 10,14). A szegények reményét erősíti az a bizonyosság, hogy az Úr elfogadja őket, hogy nála valódi igazságosságra lelnek, és hogy ő megerősíti szívüket, hogy továbbra is tudjanak szeretni (vö. Zsolt 10,17).

Ahhoz, hogy az Úr Jézus tanítványai az evangélium hiteles hirdetői legyenek, a remény kézzelfogható magvait kell szórniuk. Kérem az összes keresztény közösséget, és mindazokat, akik küldetésüknek érzik, hogy reményt és vigaszt vigyenek a szegényeknek: dolgozzanak azért, hogy ez a világnap sokakban erősítse a vágyat az aktív együttműködés iránt, hogy senkinek se kelljen nélkülöznie az emberi közelséget és a szolidaritást. Kísérjenek bennünket a próféta szavai, melyek egy másfajta jövőt hirdetnek meg: „Nektek pedig, akik félitek a nevemet, felragyog az igazság napja, sugarai üdvösséget fognak árasztani” (Mal 3,20).

Kelt a Vatikánban, 2019. június 13-án
Páduai Szent Antal liturgikus emléknepjén

Ferenc pápa